

*vánoční svátky
o století zpátky*

aneb

Tradice Vánoc v české kuchyni

Kamila Skopová

*vánoční svátky
o století zpátky*

aneb

Tradice Vánoc v české kuchyni

Kamila Skopová

© Text & Illustrations Kamila Skopová, 2004, 2010

© Graphic Design – Filip Tomáš, 2004, 2010

© Filip Tomáš – Akropolis, 2010

ISBN 978-80-87310-25-0 (PDF)

ISBN 978-80-87310-26-7 (ePUB)

VÁNOCE

Samo slovo Vánoce v nás vyvolává mnoho pocitů. Vzpomínky na dětství, vůni maminčiny kuchyně se všemi tradičními dobrotami, vanilkovými rohlíčky a smaženým kaprem. Domov provoněný jehličím, hořícími svíčkami a láskou. Bůhví kolik bylo potřeba všech těchto magických vůní, lidské pospolitosti a vděčnosti, víry a naděje – od té dětské v bohatou nadílku, až po tu dospělou, že snad bude v příštím roce zase dobře –, aby se po staletí vykristalizovala podoba těch nejkrásnějších svátků v roce – Vánoc. Českých Vánoc. Neboť právě české Vánoce mají v kontextu evropských a světových oslav narození Krista své neopakovatelné a výjimečné místo. Jsou křesťanské, ale mají zároveň půvab lidové bezprostřednosti, humoru i pověrečných magií a věštek, které si lidé po staletí předávali od dob pohanských až po nepříliš dávnou minulost. Toto duchovní bohatství provázela řada drobných hmotných artefaktů, které právě plně dotvářejí atmosféru českých Vánoc. Především jsou to jedinečné betlémy – od těch velkorozměrných, pohyblivých, až po několik drobných panáčků v mechu za oknem venkovské chaloupky. Je to i mnoho malých výtvarných dílek – vrkoče, světy, ježci, třesolky, polazy, kolední pruty apod. –, která dodnes obdivujeme a leckdy se snažíme vrátit je do života, ale už většinou nevíme nic o poslání těchto

zvykoslovných předmětů, o významu, který jim naši předkové přikládali.

6 Připomínáme si i jednotlivé významné svátky adventu. 30. listopad, svátek sv. Ondřeje, patrona zamilovaných a snoubenců, kdy mladí lidé věštili svou budoucnost především v otázkách lásky a budoucí svatby. Svátek Barborky 4. prosince je ve znamení třeshňových větviček, ale dříve i obchůzek tajuplných bílých postav s vlasy splývajícími přes obličej, barborek, které navštěvovaly stavení a napomínaly či obdarovávaly děti. Všechny adventní obchůzkové postavy mají funkci dárců i trestajících. Není to jen všeobecně známý biskup Mikuláš s andělem a čerty – je to i Ambrož 7. prosince, Lucky o svátku sv. Lucie, nositelky světla (ovšem pranostika o Lucii, jež noci upije, a dne nepřidá, platívala kdysi před změnou juliánského kalendáře na kalendář rehořský–gregoriánský v roce 1582, kdy došlo k posunu o 10 dnů, a tedy svátek Lucie už nepřichází do období zimního slunovratu). Kromě těchto víceméně důstojných postav světců ovšem běhalo v minulosti po českém venkově v období adventu mnohem více všelijakých „potvor zakuklených“, které velmi vadily církvi. Ale humorem a rozverností nadaný český člověk si je nedal zakázat. Byly to klibny, koníci a kozlíci, matičky a hrůzostrašné Perchty. Však mikulášský průvod na Litomyšlsku, jak ho popisuje profesor Čeněk Zíbrt, byl téměř totožný s průvody masopustními, pouze důstojná postava Mikuláše v čele vedle Laufra napovídala, že jde vskutku o sváteční obchůzku mikulášskou.

Lidé se ale nejvíce těšili na svátky vánoční. Zpívali písně o příchodu Spasitele a chystali domácnost k oslavám narození. Jako dnes i před sto lety se uklízelo. Na hos-